

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Open Access Refereed e-Journal & Indexed
International Refereed Journal

ISSN
2687-5640

2020 Temmuz / July
Cilt / Vol: 4
Sayı / Issue: 5

PREMIUM SOSYAL BİLİMLER E-DERGİSİ

Açık Erişim ve Dizinli e-Dergi

Uluslararası Hakemli Dergi

Bilim dünyasının değerli insanları,

(PEJOSS) Dergisi; bilimsel yöntemlerle üretilmiş ve sağlam teorik temellere dayalı bilgilerin sosyal ve beşeri bilimlerle ilgili sorunsallara çözüm üretmek ve yeni yaklaşımları tanıtarak katkı sağlamak amacıyla 2017 yılında yayın hayatına başlamış açık erişime sahip uluslararası, hakemli e-dergi; ayrıca akademik yazı ve düşünce ile meşgul olan herkesin söz söyleyebileceği sosyal bilim platformudur.

PEJOSS'da alanında etki sağlayacak ulusal ve uluslararası portreler, güncel meseleler ve makaleler yer almaktadır. Sizlerin de özverili çalışmaları ve desteği ile PEJOSS dergisinin beşinci sayısı ile huzurlarınızdayız. Göstermiş olduğunuz ilgi, değerli katılım ve katkılarınızdan dolayı minnettarız. Akademik hayata bir nebze katkı sunmak üzere çıkmış olduğumuz bu yolculukta, PEJOSS ailesi olarak sizinle birlikte çalışmanın gurunu yaşamaktayız. Dünya genelinde ülkelerin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yaşamlarını alt üst eden ve insanlık tarihinin en zorlu dönemlerinden birisinin yaşandığı şu sıralarda bilime ve insanlığa katkı sağlayan bilim dünyasının siz değerli üyelerine teşekkürü borç bilmekteyiz. Bilim dünyasının siz değerli üyelerini yayın, danışma ve hakem kurulu ile yazar olarak yanımızda görmek; ayrıca görüş ve önerilerinizle bizleri en mükemmele ulaştırma noktasında yönlendirmeniz bizlere daha da güç katmaktadır. Bu bağlamda;

Kuruluş aşamasından bu yana PEJOSS ailesi mensubu olarak emek veren dergi yönetim kurulundaki değerli hocalarımıza,

Gerek yurt içi, gerekse yurtdışından bizleri kırmayarak, danışma, yayın ve hakem kurulunda yer alan ve uzmanlık alanları ile bizlere katkı sağlayan kıymetli hocalarımıza, talep ve önerileri ile sosyal bilimlerin farklı disiplinlerde görev yapan akademik camia mensubu tüm mesai arkadaşlarıma en içten teşekkürlerimi bir borç bilirim.

PEJOSS Dergisi olarak vereceğiniz her türlü destekten dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Doç. Dr. Hasan LÖK
Editör

JENERİK / GENERIC PAGE

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES (PEJOSS) uluslararası hakemli bir dergi olup Haziran 2020 tarihinden itibaren ayda bir yayınlanacaktır.

PEJOSS Dergisi, sosyal bilimlerin her alanından yazı yayınlayan bir dergidir. Bu çerçevede özgün bilimsel makaleler, çeviriler, çeviri-yazılar, röportajlar, kitap, makale, sempozyum, panel ve bilimsel etkinlik tanıtma çalışmaları ile nekroloji metinleri yayımlar. Ayrıca, sunulduğu yer, toplantı ve tarihin kaydedilmesi ile başka bir yerde yayınlanmamış olması şartıyla sempozyum bildirimleri de yayınlanabilir. Ancak bu yayın etkinliğinden kaynaklanması muhtemel herhangi bir sorunun sorumluluğu yazara aittir. Yayınlanması için PEJOSS Dergisi'ne gönderilen yazıların basım ve yayın hakları dergiye devredilmiş olur. Bu yazılar dergi yönetiminden izin alınmaksızın bir başka yayın organında yayınlanamaz, çoğaltılamaz ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

PEJOSS Dergisi, yayınlamış olduğu metinleri çeşitli mecralarda yayınlayabilir. PEJOSS Dergisi'ne gönderilmiş yazılardan kaynaklanması muhtemel herhangi bir yasal, hukuksal, ekonomik ve etik sorumluluk, söz konusu yazı yayınlanmış olsa bile yazarlarına aittir. Dergi herhangi bir yükümlülük kabul etmez.

PEJOSS Dergisi'nin yayın dili Türkçe olmakla birlikte İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Farsça vb. dillerden gelen yazılar da değerlendirmeye tabi tutulur ve hakemler tarafından yayımlanması uygun görüldüğü takdirde yayınlanır.

DANIŞMA KURULU / ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ali AZAD	United Arab Emirates University / UNITED ARAB EMIRATES
Prof. Dr. Emmy INDRAYANI	Gunadarma University / ENDONEZYA
Prof. Dr. Erdiñç TUTAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Hasan Güner BERKANT	Yozgat Bozok Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. İsmail BAKAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Mevlüt KARAKAYA	Gazi Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Murat TUNCER	Fırat Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Recep KÖK	Dokuz Eylül Üniversitesi / TÜRKİYE

YAYIN KURULU / PUBLICATION BOARD

Prof. Dr. Adnan ÇELİK	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Haluk DUMAN	Aksaray Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Jayesh KUMAR	Indira Gandhi Institute of Development Research / INDIA
Prof. Dr. Marek GRUSZCZYNSKI	Warsaw School of Economics Warsaw /POLAND
Prof. Dr. Mbodja MOUGOUÉ	Wayne State University / USA
Prof. Dr. Milind SATHYE	University of Canberra / AUSTRALIA
Prof. Dr. Mohga BASSIM	Buckingham University / UNITED KINGDOM
Prof. Dr. Muhsin KAR	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mustafa TASLIYAN	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Mücahit KAĞAN	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE
Prof. Dr. Nor Asiah ABDULLAH	Multimedia University / MALAYSIA
Prof. Dr. Partha SARKAR	The University of Burdwan / INDIA
Prof. Dr. Tahir AKGEMCI	Selçuk Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Aydoğan SOYGÜDEN	Erciyes Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Ayten MEHDİYEVA	Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi / AZERBAYCAN
Doç. Dr. Besa Havziu İSMAILİ	Sate University of Tetova / MAKEDONYA
Doç. Dr. Emine ERATAY	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Fethi KAYALAR	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Hüseyin Bülent AKDENİZ	Anadolu Üniversitesi / TÜRKİYE
Doç. Dr. Morsheda HASSAN	Grambling State University / USA
Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ	Gaziantep Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Abuzer KALYON	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Berna TURAK KAPLAN	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Melda Medine SUNAY	Bursa Teknik Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Özgül UYAN	İstanbul Aydın Üniversitesi / TÜRKİYE
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü GEZER	Haliç Üniversitesi / TÜRKİYE

İNDEKSLER / INDEXED & IN LISTED

Prof. Dr. Çağatay ÜSTÜN

Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı İzmir/ TÜRKİYE

Msc Seçil ÖZÇİFTÇİ (Yazışmacı Yazar)

Ege Üniversitesi, Tıp Fakültesi Hastanesi, ozciftcisevill@gmail.com İzmir / TÜRKİYE,

Citation: Üstün, Ç. & Özçiftçi, S. (2020). Oryantasyon sürecinde hemşirelik: Etik ve hukuki analiz. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4(5), 129-134.

ORYANTASYON SÜRECİNDE HEMŞİRELİK: ETİK ve HUKUKİ ANALİZ

ÖZET

Klinik uygulamalarda hekimlerle birlikte hemşirelerin de üstlendiği önemli görev ve sorumluluklar vardır. Bu uygulamalar sırasında benzeri ya da farklı mesleki disiplinler arasında bir takım etik sorun ve ikilemler yaşanır. Günümüzde klinikte yaşanan en önemli etik ve hukuki sorunlardan biri göreve yeni başlayan hemşirelerin bu görev ve sorumlulukları üstlenme konusunda yaşadıkları kaygıdır. Yeni mezun bir hemşirenin mesleki tecrübeye sahip olabilmesi için planlı bir oryantasyon sürecinden geçmesi önemlidir. Bu sürecin tamamlanmasından sonra yeni mezun hemşirelerin klinik görevlere adapte olması beklenebilir. İncelenen bu örnekte ise hemşirelik bölümünden yeni mezun olmuş bir hemşirenin hizmet öncesi aldığı oryantasyon eğitimine rağmen bilgi ve becerisini zorlayan durumlar karşısındaki eylemleri ve bu eylemlerin etik ve hukuki açıdan analizi yer almaktadır. Sağlık çalışanlarının sıklıkla karşılaşabileceği olasılığı bulunan bu örnekteki durumların emsal teşkil edebileceği ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik eğitimi; denetleyici hemşirelik; etik yönler; hukuki yönler

NURSING IN THE ORIENTATION PROCESS: ETHICAL AND LEGAL ANALYSIS

ABSTRACT

Nurses also assume important duties and responsibilities in clinical practice as do physicians. A number of ethical problems and dilemmas occur, between the same or different professional disciplines during these practices. One of the most important ethical and legal problems faced in clinics today anxiety experienced by newly employed nurses about assuming these duties and responsibilities. For a newly graduated nurse to gain professional experience, it is important to go through a planned orientation process. After the completion of such process, newly graduated nurses can be expected to adapt themselves to clinical tasks. In this case examined, the actions taken by a nurse, who has recently graduated from a nursing department, in situations that challenge her/his knowledge and skills despite the orientation training she/he received and the analysis of such actions from the ethical and legal point of view. We think that the situations presented in this paper, which can be faced by health professionals frequently, may serve as an example and contribute to the literature.

Keywords: Nursing education; supervisory nursing; ethical aspects; judicial aspects

1. GİRİŞ

Hemşirelerin lisans düzeyinde aldıkları etik eğitim, klinik uygulamalarda etik tutum ve davranış şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Alınan bu eğitime rağmen etik ve ahlâki değerlere bağlı kalarak çözüm aramak çoğu zaman göz ardı edilmekte, mesleki ve meslekler arası çatışma ve gerilim noktalarının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu sorunlar başlangıçta etik sorun olarak karşımıza çıkmakta, daha sonra *etik duyarsızlık ve etik ikileme* dönüşebilmektedir. Bu sorunların tanımlanması, analiz edilmesi ve çözümlenmesi için hemşirelerin belirli etik kavramlar hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Bu aşamada her mesleğin özgün etik bir yaklaşımı olması, böylelikle meslek üyelerinin davranışları konusunda, toplum içinde güvence oluşturan, bir öz denetim sisteminin ortaya çıkması istenen bir durumdur. Meslek etiği her meslek için farklı bakış açısı ile ele alınır. Buradan yola çıkarak hemşirelik mesleği için kabul edilen bir takım etik ilkeler vardır. Bu ilkelerin temel amacı kendini eleştirerek geliştirmek, mesleki uygulamaları, sistemleştirilmiş değer ve yükümlülükler çerçevesine almayı amaçlamaktadır (Yıldırım ve Kadioğlu, 2007).

Genel tıp etiği ilkeleriyle paralel olan hemşirelik etik ilkeleri; *zarar vermeme, yarar sağlama, özerklik/bireye saygı, adalet, eşitlik, mahremiyet ve sır saklama* şeklindedir. Hemşireliğin ahlâki temeli bunlara dayanmaktadır. Bugün bu etik ilkeler, hemşireleri bazı etik ödevlerle yükümlü kılar ve meslekleri için rehber kurallar oluşturulmasını sağlar (Beauchamp & Childress, 2012; Ersoy & Gündoğmuş, 2003). Bu kurallar, kurumda çalışan hemşirelere başlangıçta düzenlenen eğitim faaliyetleriyle sunulur. Oryantasyon eğitimi; işe yeni başlayan kişileri görev, yetki ve sorumlulukları konusunda bilgilendiren, gerekli mesleki bilgi, beceri ve tutumu kazanmasını sağlayan, kurumun amaç ve politikasının anlaşılmasına yardımcı bir süreçtir (Ulupınar & Çakır, 2009). Oryantasyon eğitiminde etik kavramlara ilişkin verilecek bilgiler, klinikte karşılaşılabilecek bir sorunun, etik açıdan çözümlenmesini sağlarken, aynı zamanda hukuki bir sürece dönüşmesine de engel olur. Oryantasyon süreci her meslek için geçerli olup, mesleğin sosyalleşmesi ve profesyonel hale dönüşmesinde önemli katkılar sağlar.

Yeni mezun hemşirelerin oryantasyon süreçlerine ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde; Pınar, Doğan, Kırılancık ve Özdemir (2010), hemşirelerin uyum eğitimlerini genel olarak yeterli buldukları, eğitimin klasik metotla değil, görüş ve öneriler doğrultusunda işlenmesi ve oryantasyon programının buna göre düzenlenmesi gerektiği sonucuna ulaştıkları tespit edilmiştir (Pınar, Doğan, Kırılancık & Özdemir, 2010). Yenilmez, Kaya, Balçık ve Dolgun (2016) bir üniversite hastanesinde oryantasyon programını değerlendirmek ve görüşleri almak amacıyla yürüttükleri çalışmada, hemşirelerin oryantasyon programı ile ilgili olumlu bildirimlerde bulunduğu belirlenmiştir (Yenilmez, Kaya, Balçık & Dolgun, 2016). Öztürk ve arkadaşları (2016) tarafından özel bir hastanede yürütülen çalışmada, işe yeni başlayan hemşirelerin hasta, hekim, hemşirelik hizmetleri yönetimi ve ücretlendirme konularında sorun yaşadıkları görülmüştür (Öztürk vd. 2016). Baxter (2010) tarafından, yeni mezun olmuş hemşireler için geliştirilen oryantasyon programının nasıl olması ve bu süreçte hangi eğitimlerin yer alması, süresi, programın hangi konulara temellendirilmesi gerektiği anlatılmıştır (Baxter, 2010). West (2007) tarafından, yeni mezun hemşirelerin klinik ortama uyum sağlama, güvenli hasta bakımı sunma gibi yeteneklerini ilk aşamada öne çıkaramadıkları, bu durumun da etik sorun oluşturma potansiyeline sahip olduğu ifade edilmiştir. Oluşabilecek etik ikilemlere karşı çözüm önerisi olarak da, klinikte verilecek oryantasyon eğitimi ve öğretici niteliğe sahip mentor hemşirenin varlığı yeni mezun olmuş hemşireye yardımcı olacağı ifade edilmiştir (West, 2007). Bu konu hakkında *Jessica Ivey'in* hemşirelikte oryantasyon eğitimi ile ilgili yapmış olduğu "*Transition from Student to Nurse: Orientation Process*" isimli bir tezin varlığı dikkat çekicidir (Ivey, 2012).

Makalemizde yer alan anonimleştirilmiş bu örnek olguda, yeni mezun olmuş oryantasyon sürecindeki bir hemşirenin rutin klinik ortamda karşılaştığı etik ikilemler ve bunların oluşturacağı olası hukuki sonuçlar incelenmiştir.

2. ÖRNEK OLGU ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRME

Hemşirelik bölümünden mezun Z.N 22 yaşındadır. Hemşire Z.N mezun olduktan 9 ay sonra bir hastanenin pediatri servisinde görev yapmaya başlar. Görev yaptığı klinikteki işleyişi öğrenmesi ve tecrübe kazanması amacıyla iki haftalık oryantasyon eğitimi alması gerekir. Hemşire Z.N oryantasyon eğitimi sürecinin üçüncü gününde hemşire J.K ile çalışır ve o gün klinik oldukça yoğundur.

Hemşire J.K sabah rutin kan örneklerini alırken hemşire Z.N'nin de bu rutinlere katılmasını ister. Ancak Z.N çocuk hastadan kan almaya çekindiğini, bu işlemi daha önce bir kez denediğini ve başarısız olduğunu, kendisini hazır hissetmediğini J.K'ye ifade eder. Daha sonra hemşire J.K ve Z.N hastaların intravenöz (IV) yoldan uygulanacak ilaç tedavilerini birlikte hazırlar. J.K, o gün kliniğin yoğun olması nedeniyle Z.N'nin bu uygulamayı yapabileceğini düşünerek hastalara uygulanacak IV tedavilerin bir kısmını ona devreder, Z.N'de bu durumu onaylar. J.K, Z.N'nin ilaç uygulamaları sırasında sorması gereken bir şey olursa kendisine danışabileceğini söyleyerek tedaviye başlar.

Klinikte çocuk hastalara IV yoldan uygulanan tedaviler volümetrik gönderim yapan, kaset mekanizmaları ile çalışan çiftli infüzyon pompası yardımıyla gerçekleştirilir. Bu cihazların kullanılmasındaki amaç, istenen dozun hastaya doğru ve eksiksiz bir şekilde uygulanmasıdır. İnfüzyon pompasının birinci hattından hastanın total infüzyon sıvısı¹, ikinci hattından ise buna ek olarak diğer ilaçlar verilmektedir.

Z.N, infüzyon pompasına antibiyotik tedavisini programlama konusunda tereddüt eder. Ancak Z.N, hastanın refakatçisi ve ekip arkadaşlarına karşı küçük düşmemek için hemşire J.K'den yardım istemeye çekinir. Bu karmaşık duygu durumu içinde Z.N ilacı bildiği şekilde programlar.

Z.N hasta odasından çıkmak üzereyken, hemşire J.K de aynı hastanın toplam 24 saatlik planlanan infüzyon sıvısını değiştirmek için odaya gelir, Z.N'nin orada olduğunu görünce uygulamayı onun yapmasını ister ve odadan ayrılır.

Bir süre sonra, hastanın annesi hemşire odasına gelerek çocuğunun çok ağladığını, bir huzursuzluğu olduğunu belirtir. Bunun üzerine hemşire J.K infüzyon pompasını kontrol etmek üzere gider, hastaya saatlik verilmesi gereken sıvı yerine toplam miktarın yazıldığını fark eder. Bu tablo karşısında J.K hemen hastaya verilmekte olan infüzyon sıvısını durdurarak hekime haber verir. Bunun üzerine hekim ve hemşire J.K odaya giderek, kendi aralarında hastanın genel durumunu değerlendirir. Hekim, yanlış dozda verilen miktarın hastanın kardiyovasküler sistemine yüklemeye oluşturmaması için premedikasyon² yapılmasını önerir. Gelişen olumsuzlukları gören hastanın annesi, öncelikle bu durum hakkında bilgi almak ister, hastaya takılan infüzyon sıvısının diğer günlere göre daha hızlı azaldığını düşünerek bir yanlışlık olduğundan şüphe eder ve bu işlemi uygulayan hemşire Z.N'ye sert bir tutum ile suçlayıcı ifadeler kullanır. Hekim, hastanın annesini sakinleştirmek için onu bilgilendirir ve hastanın monitörize edilmesini ister.

Yaşanılan bu durumun ardından hekim ve hemşireler kendi aralarında bir değerlendirme yaparak bazı eleştirel sonuçlara ulaşırlar:

1.Hekim, görevine yeni başlayan bir hemşire tarafından hastalara yapılan tüm girişimlerin kendisinden daha kıdemli olan hemşire J.K tarafından kontrol etmesi gerektiğini,

2.Kıdemli hemşire J.K ise, serviste tek başına çalıştığını, işleri yetiştiremediğini, Z.N'nin tereddüt ettiği bir durumda kendisine neden danışmadığını,

3.Z.N ise, yaptığı tıbbi uygulamaların ardından hemşire J.K'ye yaptığı uygulamaları kontrol etmesi yönünde bildirimde bulunduğunu, ifade eder.

¹ Total infüzyon sıvısı 500 cc içerisine 1 ampul KCl+%5 Dekstroz+%0.9 Sodyum Klorür

² I.V yoldan yarım ampul Lasix.

3. TARTIŞMA

3.1. Etik Analiz

Etik, “doğru” ve “yanlış” davranış teorisi şeklinde ifade edilir. Ahlâk ise, doğru-yanlış davranış teorisinin pratiğidir. Sosyal ve mesleki alanlarda etkin olan etik ve ahlâk sistemlerinin pratik tıp uygulamasındaki karşılığı “*linik etik*” olarak bilinir (Bilington, 1997).

Klinik ortamda farklı tıbbi disiplinlerin bulunması sebebiyle bu disiplinler arasında bazı etik sorunlar yaşanabilir. Bu doğrultuda hemşirelerin karşılaştığı etik sorunlar, “*Hastaların bakımı konusunda hemşire ile ekibin diğer üyeleri arasında farklı yaklaşımlar, hasta haklarının korunması, terminal dönemdeki hastanın bakımı, bilgilendirilmiş onam, sınırlı kaynakların paylaşılması.*” şeklinde ortaya çıkar (Callaghan, 2003). Etik açıdan değerlendirildiğinde, her meslek grubu çalışanının belli bir temel eğitim ve pratik sürecinden sonra o meslekte yetkinlik kazandığı söylenebilir. Mesleki eğitim sırasında kazanılmış olması beklenen deneyimin yetersizliği farklı etkenlere bağlıdır. Bunlar bireysel nedenler, mesleğin getirdiği zorluklar veya fazla teknik beceri gerektiren durumlar olarak ifade edilebilir. Bu durumlar lisans eğitimi sırasında ve mezuniyet sonrası klinik ortamda hizmet içi eğitim şeklinde verilen etik eğitiminin önemini artırır. Her ne kadar eğitim, bilgi ve tecrübeye sahip olursa da, insan faktörünün varlığı birtakım yanlışların yapılmasına veya sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Yapılan hatanın etik açıdan sorun oluşturması ve hukuki bir sonuç ile örtüşmesi sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Etik sorunların ortaya çıkmasında iş yoğunluğu ve buna bağlı dikkat eksikliği, deneyim eksikliği gibi nedenler yer alabilmektedir. Bu nedenlerle ortaya çıkabilecek hatalar, bireylerin mesleki etik ilkeleri pratikte uygulayamaması sonucunda meydana gelmekte ve hukuki sürecin başlama noktası oluşmaktadır. Hemşirelerin etik ilke ve sorumluluklar çerçevesinde mesleklerini icra etmeleri, bilişsel boyutun yanında, duyuşsal boyutu da geliştirmeye çalışmalarını gerektirmektedir.

Örnek olguda J. K’nin mesleki becerilerini kullanırken ödev temelli çalıştığı, Z. N’nin mesleki bilgi ve beceri konusunda yetkinlik durumunu değerlendirmeden hastaların takip, tedavi ve bakım görevlerini Z.N’ye vermesi “*zarar vermeme*” ilkesini ihlal etmektedir. Aynı şekilde Z.N de verilen görevleri yerine getirirken hastaya “*zarar vermeme*” ilkesini göz ardı etmiştir ve etik açıdan en az J.K kadar sorumludur. Aynı zamanda Z.N “*özerklik/bireye saygı*” ilkesi çerçevesinde yaşanan durumu hasta ve ailesi ile paylaşarak bilgilendirmemiştir.

3.2. Hukuki Analiz

Tıbbi uygulama hatalarından kaynaklanan zararlara tıp terminolojisinde “*iyatrojenik zararlar*” adı verilir. Tıbbi hatanın zemini iyatrojenik zararlar üzerinden gerçekleşir. Sağlık bilimleri alanındaki meslekler canlı sistemler odaklı çalışmaları sebebiyle, yapılan hatalar da yaşam hakkını ihlal ettiği için hukuki sonuçlar doğurabilir. Tıbbi hatalar sonuçları itibarıyla oldukça riskli olup bireysel, çevresel ve cihaz kaynaklı vb. hata oluşturma riskini arttıran çeşitli faktörlerle birlikte görülebilir. 5237 sayılı TCK’ye göre ceza sorumluluğunun temeli, “*kast*” ve “*taksir*”e dayanan kusur sorumluluğudur. Kanun, suçlar nedeniyle kusur sorumluluğunu iki kategoride dört farklı şekilde düzenlemiştir:

1. *Kasta Dayanan Kusur Sorumluluğu:*

- *Doğrudan kast,*
- *Olası kast.*

2. *Taksire Dayanan Kusur Sorumluluğu:*

- *Basit taksir,*
- *Bilinçli taksir.*

Kast, failin suç teşkil eden eylemi bilerek ve isteyerek gerçekleştirmesi; taksir ise, failin öngörülebilir bir neticeyi öngörememesidir (Resmi Gazete, 2004). Taksirin unsurları; “*Taksirle işlenebilen bir suç olması, hareketin isteyerek yapılması, neticenin istenilmemesi, neticenin öngörülebilir olması, nedensellik bağının bulunmasıdır.*” Öngörülebilir ve önlenemez zararlı sonuçların oluşması halinde tıbbi hata söz konusudur ve bu durumdan, gerekli önlemleri almayan/ alamayan sağlık çalışanları sorumludur. Failin kusurlu bir şekilde

hareket etmeye ehil olmasına “*isnad yeteneği*”, bu kimsenin somut olayda kusurlu bir şekilde bulunmasına “*kusurluluk*” denir (Demirbaş & Erdem, 2018).

Burada Z. N öngördüğü halde dikkatsizlik, “*meslek ve sanatta acemilik*” olarak ifade edilen bir uygulama gerçekleştirmiştir. Ancak bu durumun erken fark edilmesi sonucunda tıbbi bir hata oluşmamıştır. Bu örnekte hemşire J.K’nin tutumu ise hukuki açıdan değerlendirildiğinde; öngörülebilme teorisi ile örtüşmektedir. Öngörülebilme teorisine göre; bir kimsenin yapmış olduğu hareket sebebiyle sorumlu tutulabilmesi için bu hareketten zararlı bir takım neticelerin doğabileceğini öngörülebilmesi gerekir. J. K de eylemin mümkün ve öngörülebilir neticelerini değerlendirme noktasında iradi olarak kendisine düşen dikkat ve özen yükümlülüğüne uymamıştır.

Etik, ahlâk ve hukuk alanları birbirini tamamlayıcı işleve sahiptir. Bu alanların tıptaki rolünü ortaya koyarken belli rehberlerden yararlanmak gerekir. Bu sayede klinikteki pratik uygulamalarda hata yapma olasılığı azalabilir. Bu sonuçlarla değerlendirildiğinde; hemşirelerin lisans eğitiminde aldıkları etik derslerin yetersiz kaldığı, öğrencilerin etik konuları pratiğe dönüştüremedikleri için beklenen etik ve ahlâki düşünce ve davranış yeteneğini geliştiremedikleri ve mesleki yaşamlarında karşılaşacakları etik sorunlarda çözüm sağlamaktan uzaklaştıkları öngörülebilir (Gül, Kuzuca & Yalım, 2016).

Sonuç olarak; hemşirelerin mesleklerine özgü etik ilkeler ve hukuki sonuçlar konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları için lisans eğitimi içeriklerinde buna özgü bir yapılanmanın sağlanması, örnek olgular üzerinden çözüme odaklı senaryo çalışmalarlarıyla derslerin zenginleştirilmesi, bu konularla ilgili olarak ülkemizdeki tıp tarihi ve etik anabilim dalları ve hukuk fakültelerinin ilgili bölümleriyle ortak çalışmaların yapılması, mezuniyet sorası klinik hizmet içi eğitimlerine bu yönde ağırlık verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- BAXTER, P.E. (2010). Providing orientation programs to new graduate nurses: points to consider. *Journal for Nurses in Staff Development*, 26(4),12-17.
- BEAUCHAMP, T.L. & CHILDRESS, J. F. (2012). *Principles of biomedical ethics*. 6. ed. New York: Oxford University Press.
- BILINGTON, R. (1997). *Living philosophy*. Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- CALLAGHAN, M. (2003). Nursing morale: what is it like and why?. *Journal of Advanced Nursing*, 42(3),82-89.
- DEMİRBAŞ, T. & ERDEM, M.R. (2018). *Criminal Law Practical Studies*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Kitapevi.
- ERSOY, N, & GÜNDOĞMUŞ, U. N. (2003). A study of the ethical sensitivity of physicians in Turkey. *Nursing Ethics*,10(5),472-84.
- GÜL, Ş., KUZUCA, İ. G. & YALIM, N.Y. (2016). The views of nurses on the reflection of ethical education on professional life. *Türkiye Biyoetik Dergisi*, 3(2),85-97.
- IVEY, J. (2012). *Transition from student to nurse: The orientation process*. Gardner-Webb University, Boiling Springs.
- ÖZTÜRK, H., KURT, Ş., SERİN, G.M., BAYRAK, B., BALIK, T. & DEMİRBAĞ, B.C. (2016). Problems of Newly Started Nurses in Hospitals. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (4),189-201.
- PINAR, G., DOĞAN, A., KIRLANGIÇ, Y. & ÖZDEMİR, Ç. (2010). Nurses' views on in service adaptation training. *Klinik ve Deneyisel Araştırmalar Dergisi*, 1(3),199-205.
- RESMİ GAZETE (2004). 5237 sayılı TCK m. 21/1 m. 22/1, m. 22/2. www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm#1. (Erişildi: 12.04.2020)
- ULUPINAR, S. & ÇAKIR, A. (2009). The nurses' views on the clinical orientation program applied in a private hospital. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(1),45-55.

- YENİLMEZ, K., KAYA, S., BALÇIK, P.Y. & DOLGUN, N. A. (2016). Evaluation of the orientation program in hospitals: The case of Hacettepe University Hospitals. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 19(2), 131-152.
- YILDIRIM, G. ve KADIOĞLU, S. (2007). The basic concepts of ethics and medical ethics. *C.Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 29(2), 7-12.
- WEST, J. (2007). Ethical issues and new nurses: preventing ethical distress in the work environment. *The Kans Nurse*, 82(4), 5-8.

Finansal Kaynak Bu makale ile ilgili herhangi bir finansal kaynaktan yararlanılmamıştır.

Çıkar Çatışması Bu makale ile ilgili herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar katkıları Bu makalenin hazırlanmasına her iki yazar katkı sağladığını beyan etmektedir.